

Pretoriana



TYDSKRIF VAN DIE GENOOTSKAP OUD-PRETORIA
PRETORIASE HISTORIESE VERENIGING

JOURNAL OF THE OLD PRETORIA SOCIETY
PRETORIA HISTORICAL SOCIETY

Prys R 3,00 Price

**LYS VAN BESTUURSLEDE VAN DIE
HISTORIESE VERENIGING VAN PRETORIA
GENOOTSKAP OUD-PRETORIA OP 1 OKTOBER 1985**

Dr. N.A. Coetzee	voorsitter
Mnr. W.J. Punt	ondervoorsitter, bewaring van geboue
S. de K. Venter	verteenwoordiger van die Stadsraad van Pretoria
Mev. M. Andrews	organisasie van toere
Mnr. T.E. Andrews	Nuusbrief
Mev. A. Dreyer	argief
Mev. S. Jacobs	skooltuine
Dr. C. de Jong	redaksie van Pretoriana
Mnr. N. Lemmer	waaksaamheid
Mnr. M. van Niekerk	omgewingsbewaring
Prof. H.J. Petrick	bewaring van begraafplase
Mev. H. Smith	penningmeesteresse
Mnr. R. Tomlinson	forte
Mev. I. Vermaak	assistent-sekretaresse
Mev. M.L. Willmer	sekretaresse

Die posbusnommer van die sekretariaat is 4063, Pretoria 0001.

***PRETORIANA* – AFRICANA**

Aanbod van uitgawes van *Pretoriana* van vroeë en onlangse datum

Hoeveel geskiedenisboeke kan U vir R20,00 koop?

Miskien een, wat bestaan uit nog nie eens 200 bladsye nie.

Hoeveel Africana-boeke kan U vir R20,00 koop?

Waarskynlik nie eers een nie.

Hoeveel *Pretoriana*'s kan U vir R20,00 koop?

Tenminste 80 uitgawes met meer as 2500 bladsye propvol met geskiedenis, foto's belangrike data en kostelike stories.

Daar is stelle *Pretoriana*'s met uitgawes vanaf die vroeë jare vyftig, by die Genootskap beskikbaar. Skryf 'n briefie aan Anton Jansen, Posbus 33704, Glenstantia 0010, Pretoria, of nog makliker, skakel sy kantoor nommer 70 6456 of na kantoortyd 47 5838 om 'n stel *Pretoriana*'s te bestel.

Afsonderlike nommers is ook beskikbaar VANAF R0,50 per eksemplaar.

INHOUDSOPGAWE / TABLE OF CONTENTS

	bladsy / page
Van die Redaksie	2
From the Editor	3
<i>C. de Jong</i> , Die familiebybel van Paul Kruger geveil	4
<i>N.A. Coetzee</i> , Resultaat van die Skooltuinekompetisie in die distrik Pretoria 1984	5
<i>C. de Jong</i> , The home front at Pretoria during the War of 1899-1902	6
<i>J. Ploeger</i> , Hulp aan behoeftiges in Pretoria in oorlogstyd (1900-1902)	8
<i>J. Wolterbeek</i> , The history of the Hartebeespoort Observatory and its telescopes	19
<i>C. de Jong</i> , Herdenking van die Slag by Donkerhoek, Junie 1985	26
<i>C.L. Viljoen</i> , Toespraak by die onthulling van bronsplaat by Donkerhoek 8 Junie 1985	27
<i>Robert Cornelis de Jong</i> , Samevatting van: "Die Kulturele lewe van die Pretoriase Nederlanders, met besondere aandag aan die 'Nederlandsche Vereeniging', 1890-1918"	36
<i>Robert Cornelis de Jong</i> , Summary of: "The cultural life of the Netherlanders in Pretoria, with special attention to the 'Nederlandsche Vereeniging', 1890-1918"	37
<i>C. de Jong</i> , Herinneringe aan die NZASM in en om Pretoria (3), Die NZASM-lokomotief en -rytuig op die Pretoriase hoofstasie	39
<i>C. de Jong</i> , Gedenktekens vir minder bekende persone in en om Pretoria (2), Bespreking van: J.W. Meijer, "Dr. H.J. Coster, 1865-1899", MA-verhandeling UNISA, Pretoria 1983	41
<i>Arnold Kretzmar</i> , Little did President Kruger know The first motorcar in Pretoria, 1897	45
<i>N.A. Coetzee</i> , John Johnston Kirkness	49
<i>C. de Jong</i> , Ou kareeboom herinner aan Transvaalse burgeroorlog	56
<i>G.R. Mulder</i> , Die geskiedkundige ou kareeboom	57
<i>T.A. Andrews</i> , The Old Cemetary in Pretoria (3)	58
	1

VAN DIE REDAKSIE

As vervolg van Dr. N.A. Coetzee se artikel oor sy herontdekking van Paul Kruger se familiebybel in Pretoria lig die redakteur die lesers in oor die nuwe eienaar van hierdie waardevolle boek ná die veiling daarvan. — Dr. Coetzee deel die uitslag van die skooltuinwedstryd in 1984 mee. — Twee skrywers werp lig op die tuisfront in Pretoria tydens die Tweede Anglo-Boere-oorlog 1899-1902: Mevrou Bridget Theron het 'n Magistersverhandeling oor die lewe in ons stad tot die Britse besetting op 5 Junie 1900 geskryf; ek beveel die lees van haar belangwekkende werk graag aan; Kol. Dr. J. Ploeger publiseer in ons tydskrif 'n artikel oor die verskaffing van voedsel en werk aan Pretorianers onder die Britse besetting.

Mnr. J. Wolterbeek, senior lektor in sterrekunde aan die Universiteit van Suid-Afrika, bied 'n bydrae oor die sterrewag op die plaas Broederstroom aan die Hartbeespoortdam aan, waar die Nasionale Opelugmuseum sal verrys. Daar is 'n gepaste aanleiding om sy bydrae op te neem: die sterrewag sal in 1986 talle besoekers uit Suid-Afrika en die buiteland ontvang wat die komeet van Halley wil waarneem. Die naburige woonhuis van Gustav Preller op Pelindaba heet ook „Sterrewag”.

Op 8 Junie 1985 is 'n gedenkplaat van die Raad vir Nasionale Gedenkwaardighede (RNG) by die Britse militêre begraafplaas by Donkerhoek ont-hul ter herdenking van die groot slag wat op 11 en 12 Junie 1900 daar gele-wer is. Die onthulling is verrig deur Weermag-generaal C.L. Viljoen; sy toespraak is in hierdie uitgawe afgedruk. Digby die gedenkplaat is 'n maket van die slagveld geplaas; dit is in die Nasionale Kultuurhistoriese Museum ver-vaar dig. Dit was 'n stylvolle plegtigheid.

Mnr. Arnold Kretzmar het in *Pretoria News* van 15 Februarie 1984 'n artikel oor die eerste motorvoertuig te Pretoria in 1897 geplaas. Hierdie feit is van historiese betekenis; daarom is sy artikel hier heropgeneem.

Die bydrae deur Dr. N.A. Coetzee oor Mnr. John J. Kirkness, steenfabrikant en vooraanstaande sakeman in ons stad, wat in *Pretoriana* No. 86, Desember 1984, verskyn het, is in Engels vertaal en hier herplaas.

Robert C. de Jong het in 1981 'n Magistersverhandeling geskryf oor die Pretoriase Nederlanders in 1890-1918 en hul groot bydrae tot die kultuurlewe in hierdie stad. Sy werk is slegs in 'n klein aantal eksemplare beskikbaar; daarom word in hierdie uitgawe die samevattinge in Afrikaans en in Engels opgeneem.

Ter herinnering aan die Nederlandsche Zuid-Afrikaansche Spoorweg-Maatschappij (NZASM) verwys die redakteur na die lokomotief en rytuig van dié maatskappy in die hoofstasie te Pretoria. — Daarna volg 'n bespreking van Mnr. J.W. Meijer se Magistersverhandeling oor Herman J. Coster en 'n aantekening deur Mnr. G.R. Mulder oor die ou kareboom by Silkaatsnek, waar in 1864 'n nasionale versoening plaasgevind het. — Uit die brosjure *Pioneer Sketches* wat deur Mnr. T.E. Andrews oor persone in die Ou Begraafplaas begrawe saamgestel en uitgegee is, tref die leser aantekeninge oor sommige van hulle aan die einde van *Pretoriana* No. 88 aan.

FROM THE EDITOR

As a sequel to Dr. N.A. Coetzee's article about his rediscovery of Paul Kruger's family bible in Pretoria the Editor informs the readers on the new owner of this valuable book after its auctioning. — Dr. Coetzee gives the results of the school garden competition of 1984. — Two authors shed light on the home front at Pretoria during the Second Anglo-Boer War 1899-1902: Mrs. Bridget Theron has written a Master's thesis about life in our town up to the British occupation on 5 June 1900; I recommend her very interesting work with pleasure. Col. Dr. J. Ploeger publishes in this issue of *Pretoriana* an article on the provision of food and employment to Pretorians during the British occupation.

Mr. J. Wolterbeek, senior lecturer in astronomy in the University of South Africa, offers a contribution on the observatory at the farm Broederstroom at Hartbeespoortdam, where the National Open Air Museum will be built. There is a good reason for the publication of his article, for the observatory will receive in 1986 many visitors from South Africa and abroad to observe Halley's Comet.

On 8 June 1985 a memorial plaque of the National Monuments Council was unveiled close to the British military cemetery at Diamond Hill to commemorate the great battle waged there on 11 and 12 June 1900. The unveiling was performed by Defence Force-general C.L. Viljoen. His speech is printed in this journal in full. Close to the plaque a maquette of the battlefield has been placed; it was made in the National Cultural History and Open Air Museum. It was a solemn meeting.

Mr. Arnold Kretzmar published an article on the first motorcar at Pretoria in 1897, in *Pretoria News* of 15 February 1984. This is a fact of some historical importance; therefore his article is reprinted in this issue. — Dr. N.A. Coetzee's paper on Mr. John J. Kirkness, brick manufacturer and prominent businessman in our town, published in *Pretoriana* Nr. 86, December 1984, has been translated into English and appears in this issue. — Mr. Robert C. de Jong wrote in 1981 a Master's thesis on the Pretorian Dutch 1890-1918 and their considerable contribution to cultural life in this town; his work is only available in a limited number of copies; therefore the summaries of his work in Afrikaans and English are reprinted here.

To remind the Nederlandsche Zuid-Afrikaansche Spoorweg Maatschappij (NZASM) the Editor refers to the locomotive and carriage of this company in the main station at Pretoria. — Thereafter he reviews Mr. J.W. Meijer's Master's thesis on Herman J. Coster, a good work. He adds a note by Mr. G.R. Mulder on the old karee tree at Silkaatsnek where a national reconciliation took place in 1864. — From Mr. T.E. Andrews' *Pioneer Sketches* on persons who were buried in the Old Cemetery, some are borrowed and reprinted at the end of this issue, *Pretoriana* Nr. 88.

DIE FAMILIEBYBEL VAN PAUL KRUGER GEVEIL

In *Pretoriana* No. 86 van Desember 1984, p. 4-8, het Dr. N.A. Coetzee berig dat die familiebybel van die latere Staatspresident S.J.P. Kruger op sy plaas Boekenhoutfontein by Rustenburg bewaar is en dat Britse soldate dit in April 1902 in die stat van hoofman Magata buitgemaak en na Engeland saamgeneem het. Nakomelinge van die Britse eienaar daarvan, lord Harmsworth, het die Bybel in 1949 deur die bekende kunshandel Sotheby in Londen laat veil. Die kosbare boek is gekooi deur die antiekwariaat Israel & Kie te Amsterdam. Hy het die boek verkoop aan 'n Nederlander wat na Suid-Afrika geëmigreer het. Dr. N.A. Coetzee het einde 1984 die Bybel by sy seun in Pretoria opgespoor en dit by hom besigtig. Die seun, 'n oud-Nederlander, het die Bybel op 7 Februarie 1985 weer laat opveil, toe deur 'n filiaal van Sotheby in Johannesburg. Die South African Press Association het daarvoor in die *South African Digest* van 15 Februarie 1985 die volgende berig:

„Kruger Bible fetches R18 000

President Paul Kruger's family Bible has been sold for R18 000 at an auction in Johannesburg. The buyer was Dr. A. Shapiro, a wellknown figure in Johannesburg auction houses. The Bible was presented to President Kruger in 1864 by A.K. Hohls, a member of the Hermannsburg Missionary Society, according to the auction house. It was taken for safekeeping to Magatostad, a tribal village near President Kruger's son's home in the Rustenburg district during the Anglo-Boer War 1899-1902. It was found by a British soldier and taken to England, where it went into the collection of Sir Leicester Harmsworth.

Sir Leicester's library was sold in 1949 and the Bible passed into the hands of a dealer. In 1951 it was bought from the firm by the previous owner's father.”

Sotheby in Johannesburg het Dr. Coetzee meegedeel dat die adres van die koper is: Dr. Alishai Shapiro, 1805 High Rise, Primrose Terrace, Berea, Johannesburg. Die verkoper van die Bybel wil onbekend bly.

C. de Jong

RESULTAAT VAN DIE SKOOLTUINEKOMPETISIE IN DIE DISTRIK PRETORIA 1984

Historiese Vereniging van Pretoria – Genootskap Oud-Pretoria
Pretoria, 11 Februarie 1985

Aan die Hoofde van Laerskole in Pretoria

Geagte Meneer,

U word van harte bedank vir u deelname in die Genootskap Oud-Pretoria se Skooltuine-kompetisie vir die Skoolraadsdistrik Pretoria. Die uitslag is soos volg deur Mnr. J.E. Repton beoordeel.

1984

1e prys	Skild	Rachel de Beer	Pretoria-Noord
2e prys	Skild	Fleur	Lyttelton Manor
3de prys	beker	Mayville	Mayville
4de prys	beker	Wonderboom	Annlin
5de prys	beker	Die Poort	Kameeldrif
6de prys	Voorpos		Waverley

Hierdie skole word van harte gelukkigewens en die skole wat nie pryse verower het nie word baie bedank vir die wedywering wat hulle help bevorder het. Ons hoop vir die beste vir die toekoms.

Die pryswennende skole word versoek om op een of ander stadium 'n funksie te hou waar die prys voor die kinders in die skoolsaal oorhandig kan word. By so 'n geleentheid sal die Genootskap Oud-Pretoria graag verteenwoordig wil wees, en sal 'n paar woorde aan die kinders en personeel gerig word.

Die pryswennende skole word versoek om self die skild of beker te laat haal by die skole waar dit op die oomblik gehou word. Bel die skool en maak 'n reëling om die skild of beker te laat aflewer of te laat haal. Vir hierdie reëling word hier die pryswenners vir die vorige twee jaar aangegee, waar die beker nog moet wees of die skild nog gehou word, afhangende of daar in die vorige jare 'n funksie gehou was.

1982

1983

1e Prys	Skild	Laerskool	Derdepoort	Laerskool	Die Poort
2e "	Skild	Laerskool	Monument Park	Laerskool	Derdepoort Jan Niemand
3e "	Beker	Laerskool	Stephanus Roos	Laerskool	Lynnwood Ridge
4e "	Beker	Laerskool	Wonderboom	Laerskool	Fleur
5e "	Beker	Laerskool	Valhalla	Laerskool	Kwaggasrand
6e "	Beker	Laerskool	Skuilkrans, Murrayfield	Laerskool	Voorpos

Die Genootskap sal dit baie waardeer as die skole self die trofee in die hande sal kry, en as daar probleme is my sal opbel by 463142 Pretoria.

Ook word die pryswennende skole versoek om die graving op die trofee self en teen eie koste te laat aanbring.

Om die Genootskap se voorsitter te skakel vir die funksie wat vir die oorhandiging gereël word, moet u 463142 Pretoria skakel.

Hoogagting die uwe
dr. N.A. Coetzee Voorsitter

THE HOME FRONT AT PRETORIA DURING THE WAR OF 1899-1902

In war records the military operations usually draw most of the space, more than the activities behind the front line at the home front. Nevertheless these activities deserve much attention because generally the military operations are affected by the situation behind the lines, such as the provision of arms, ammunition, food, clothes and medical care and the morale of the non-combatant population.

There are a few publications about the home front in the British colonies and the Boer republics in South Africa during the Second Anglo-Boer War of 1899-1902, but much remains to be researched and published. I feel pleased that I can offer here a review of the recent Master's thesis by Mrs. Bridget Theron on Pretoria during the War before the British occupation of 5 June 1900, and a paper by Col. Dr. J. Ploeger on the provision of food and employment to the population of Pretoria during the British occupation.

Both treatises are well-documented and are valuable contributions. They depict in lively style the atmosphere of a town in a country at war, as one can read in great war novels, such as Margaret Mitchell's *Gone with the Wind* on the Civil War in the United States 1861-65, and as I felt it in different countries in World War II: the approach of the war, week after week, as an inexorable disaster, the mobilization of the army, the departure of most able-bodied men from the offices, factories and shops to the front, the gradually increasing scarcity of food, clothes and most necessities of life, the rise in prices, the daily casualty lists, the arrival of wounded soldiers and prisoners of war, the daily good or bad news from the front, the rumours caused by the hiding of bad news by the official reports, the suspicion against people born in enemy country, the growing tension and despair when the enemy approaches the town closer; week after week, and droves of fugitives arrive, the fighting around the town, the surrender of the town and triumphal entering of the enemy army, the solemn replacement of the beloved national flag with the enemy flag upon most of the buildings. Then ensue the years of enemy occupation with the multitude of foreign soldiers in the streets and shops, harsh

measures, stricter curfew, the queues for purchase of food, soap, candles and other scarce necessities, wild rumours about the war operations and treason, the bitterness against collaborators with the enemy, the conspiracies against the enemy, the escapes or arrests of suspected compatriots, their condemnation and execution by the enemy and the general feeling of defeat and humiliation.

The destruction and misery, caused by the British occupation of Pretoria in 1900-1902 are far exceeded by those in many towns during the two World Wars in other continents, but to the Pretorians they were nevertheless very trying.

C. de Jong, editor

Review of: Bridget Mary Theron, *A social history of Pretoria during the first phase of the Anglo-Boer War : October 1899 – June 1900*, Master's thesis, University of South Africa, November 1984, 304 pp.

Mrs. Theron gives a detailed and lively survey of commerce, industry and banking, schools and church activities, health care and hospitals for soldiers and civilians, social life and amusement, community services such as sanitation and fire brigades, and amenities, prisoners of war, the experiences of some notable persons and finally the reaction of Pretorians to the approach of the British army and the occupation of the town on 5 June 1900. The account ends with the despairing note of a young English-speaking pro-Boer lady in her diary on 5 June: 'It is all over. Pretoria belongs to England'.

Mrs. Theron's record of the activities and feelings of Pretoria people before the occupation is well written. One of her most interesting chapters is, in my opinion, that on social classes and life on the eve of the war and her remarks on the urbanized descendants of the Afrikaner Voortrekkers and the foreigners, mainly of British or Dutch descent. I recommend with pleasure the reading of her work.

Introduction to: Col. Dr. J. Ploeger, "Aid to indigent people at Pretoria in wartime 1900-1902".

Colonel Dr. Jan Ploeger was military historian of the South African forces and State historian and he is writing a great work in several volumes on the home front during the war in 1899-1902, *inter alia* on the concentration camps for white and non-white people. In the following paper he deals with the distribution of food and other necessities and the provision of employment to needy Pretorians under the British occupation. Many people, even well-to-do persons, had no more income and became dependent on help from the authorities.

It would be interesting for a dietician to ascertain to what extent the rations issued to the Pretorians, as stated by Dr. Ploeger, were sufficient for the upkeep of health. He refers to the understandable fear among fugitives in Pretoria of being sent to concentration camps outside the capital, which camps had a bad reputation because of the high mortality. They refused work and thereby lost their rations rather than being sent to the camps.

Dr. Ploeger's article is a concrete piece of information on circumstances in occupied Pretoria.

In Dr. Ploeger's paper persons below the age of 10 or 15 years are indicated with -10 or -15, persons of the age of 10 or 15 years and older are indicated with +10 or +15.

HULP AAN BEHOEFTIGES TE PRETORIA IN OORLOGSTYD (1900 – 1902)

deur Kol. Dr. Jan Ploeger

INLEIDING

In die tot hede ongepubliseerde proefskrif van dr. H.M. Buys: *Militêre regering in Transvaal, 1900–1902* (U P 1972), kom 'n aantal gegewens voor in verband met hulp wat tydens die Tweede Vryheidsoorlog aan behoeftiges te Pretoria verleen is. Tot vandag toe is slegs by wyse van uitsondering aandag aan hierdie besondere aspek van ons stad se geskiedenis gewy. Volgens die skrywer is dit 'n belangrike leemte in ons kennis. Op grond van hierdie oortuiging volg hier 'n aantal aanvullende gegewens wat geen aanspraak maak op volledigheid nie, maar niteenstaande hierdie tekortkoming tog van nut mag wees.

1. Hulpverlening voor die Britse besetting van Pretoria en kort daarna

Tydens hierdie periode het die owerhede van die Zuid-Afrikaansche Republiek 'n landsomvattende organisasie, bekend as die **Proviant Kommissie**, in die lewe geroep om sowel vir voedselaankope as vir die verspreiding daarvan onder diensdoende burgers en hulle afhanklikes en ander behoeftiges te sorg.

Tewens was daar, voor en ten tye van die Britse militêre besetting van Pretoria, 'n ondersteuningskomitee in die hoofstad werksaam. Die dorp was in 14 wyke verdeel en vir elke wyk was 'n tweetal dames verantwoordelik om gevalle van behoeftigheid na te gaan en verligting te probeer bring. O.m. was mev. (maj) P.E. Erasmus, P. Maré, (ds) Goddefroy, Hollard, N. Mansvelt, burgemeester Potgieter se eggenote, mev. P. Postma en mev. T. Beckett lede van hierdie organisasie, waarna in Engelse bronne verwys is as die **Pretoria Benevolent Society**, terwyl die amptelike benaming vanouds **Gouvernements Ondersteunings Kommissie Pretoria** was.

Na die besetting van die hoofstad was hierdie kommissie gemagtig om goedere by die Britse Direkteur van Voorrade aan te vra¹. Hierdie organisasie het met Britse hulp tot 26.10.1900 met sy werksaamhede voortgegaan. Op dié datum het kaarte wat aan behoeftiges verstrekkend was, verval².

2. Die 'Government Relief Committee'

Na die Britse gesagsoorname te Pretoria en die daaraan voorafgaande plundering van goewermentsvoorradskure, gepaardgaande met die afsnyding van die spoorwegverbinding met Delagoabaai en die lang Britse verbindingslyne na oop hawens, was die voedseltoestand in Pretoria vermoedelik redelik kritiek. Dit was ook 'n moeilike taak om 'n vinnige verbetering in die bevoorrading te bring omdat militêre bevoorrading voorkeur in oorlogstyd geniet het en die vervoermoontlikhede van voorrade per trein beperk was as gevolg van die dravermoë van die spoorwegnet. Aanvalle deur Boere op die spoor-

lyne het ook van tyd tot tyd ontwrigting meegebring. Bowedien het Pretoria se bevolking deur die aankoms van plattelandse vlugteling te egeneem³.

Omstreeks 20.6.1900 het die **Government Relief Committee** te Pretoria tot stand gekom⁴. Hierdie komitee wat oor 'n kantoor in die voormalige Hooggeregshofgebou in Bureauaan beskik het, was soos volg saamgestel: Kapt. burggraaf Milton (voorsitter), adv. W.E. Hollard, H. Bosch, E.P.A. Meintjes, Ir. M.E. de Wildt en G.J. Roosegaarde Bisschop (sekretaris)⁵. Hierdie nuwe organisasie, wat ten behoeve van behoeftiges te Pretoria in die lewe groep is, het op 30.6.1900 sy eerste uitdeling gereël⁶.

3. Omvang van die werksaamhede

Op 30.6.1900 is voorrade vir 3 dae aan 280 gesinne, m.a.w. aan 1 120 persone, uitgedeel. Op 4.7.1900 was daar 582 gesinne (2 325 persone) wat vir ondersteuning in aanmerking gekom het. Hierdie syfers het op 13.10.1900 tot onderskeidelik 710 en 2 884 gestyg⁷.

Gedurende dié tydperk is die volgende lewensmiddels aan volwassenes en die helfte aan kinders (— 10) uitgedeel: Vleis $\frac{3}{4}$ pond per dag; meelblom 1 pond per dag; koffie $\frac{1}{2}$ ons per dag; suiker 2 ons per dag, sout $\frac{1}{2}$ ons per dag. Weekliks het elke gesin $\frac{1}{2}$ sak steenkool ontvang. Op 19.7.1900 het die Direkteur van Voorrade gelas dat meel teen 3d per pond verkoop moet word en vyf dae later is die verkoop van meel gestaak. Koffie en suiker is teen 1/6 en 6d per pond verkoop, maar nadat klein hoeveelhede verkoop is het dié voorsiening ook ten einde geloop.

Aan Swartes is hulp verleen, nl. aan siekes en oues van dae, terwyl die ander te werk gestel is. Sendelinge het mieliemeel, vleis, meelblom, suiker, sout en koffie aan hierdie bevolkingsgroep verstrekk. In totaal is oor 'n onbekende tydperk ongeveer £100 vir hierdie doel uitgegee.

Hierdie toestand het tot 20.11.1900 voortgeduur. Op dié datum het maj. Th. Armstrong op besuiniging aangedring, terwyl tydens 'n vergadering — wat op 24.12.1900 onder voorsitterskap van adv. Hollard gehou is — aan die lig gekom het dat 4 518 persone hulp ontvang. Die Direkteur van Voorrade, mnr. C. Hamilton, was by dié byeenkoms aanwesig⁸.

Op 12.1.1901 het die komitee aan vlugteling, behoeftiges en afhanklikes van persone wat vir die stadsraad gewerk het, rantsoene op verskillende weksdae uitgedeel⁹.

In verband met die voedselvoorsiening aan Pretorianers, wat toestemming van die Direkteur van Voorrade ontvang het om voedsel aan te koop solank die spoorwegvervoer deur Boere-optrede onderbreek was, is op 26.9.1900 aangekondig dat daagliks 1 pond meel vir elke volwassene en kind, maar nie meer as in totaal 7 pond per dag nie, teen 3d per pond by die reeds genoemde voormalige Hooggeregshofgebou aangekoop kon word¹⁰.

Behalwe dat die G.R.C. met voedselvoorsiening en -verkope belas was, was die organisasie ook van die begin af bedrywig op die gebied van werkverskaffing¹¹.